C/2026/19

16.1.2026

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse

Fremme af bæredygtig vækst og kvalitetsjob i Euromed: styrkelse af iværksætteri og udnyttelse af potentialet hos kvinder og unge

(initiativudtalelse)

(C/2026/19)

Ordfører: **Milena ANGELOVA**

Medordfører: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Rådgivere	Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA (for ordføreren, Gruppe I) Ioannis GRIGORIADIS (for medordføreren, Gruppe III)
Plenarforsamlingens beslutning	27.2.2025
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 52, stk. 2
Anmodning om udtalelse	
Retsgrundlag	
Kompetence	Sektionen for Eksterne Forbindelser
Vedtaget i sektionen	9.7.2025
Vedtaget på plenarforsamlingen	18.9.2025
Plenarforsamling nr.	599
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	87/0/5

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Formålet med denne initiativudtalelse fra EØSU er at kortlægge mulige metoder til at fremme iværksætterånd og skabelse af kvalitetsjob i Middelhavsområdet, idet der lægges særlig vægt på at udnytte og udvide kvinders og unges potentiale. Målet er at give input til udviklingen af den længe ventede pagt for Middelhavsområdet ([1]) og fremme en mere inklusiv og modstandsdygtig vækst og generel velstand i hele regionen.

1.2. Traditionelle kønsroller og sociale normer begrænser stadig kvinders økonomiske og samfundsmæssige deltagelse i mange dele af regionen. EØSU mener, at det er afgørende at blive bevidst om og fjerne kønsrelaterede strukturelle hindringer på områder som uddannelse, arbejdsmarkeder og iværksætteri. EØSU opfordrer også til at øge bevidstheden om fordelene ved mangfoldighed og ligestilling mellem kønnene i økonomien og samfundet ved at gøre brug af rollemodeller og oplyse om kvindelige iværksætteres og lederes resultater.

1.3. EØSU fremhæver, at unge kan blive et af de mest værdifulde aktiver i landene i Mellemøsten og Nordafrika (MENA). For at udnytte deres potentiale skal de have adgang til uddannelse og muligheder for at udvikle deres færdigheder (bl.a. solide iværksætter- og medborgerskabsfærdigheder), fra grunduddannelse til erhvervsuddannelse og videregående uddannelse. Der er behov for flere investeringer i mobilitets- og udvekslingsprogrammer for unge, herunder gennem et effektivt universitetssamarbejde med den bredest mulige deltagelse af Euromed-partnerlandene.

([1]) Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse — En ny pagt for Middelhavsområdet (sonderende udtalelse) (EUT C, C/2026/28, 16.1.2026, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2026/28/oj).

1.4. Unge piger og kvinder skal tilskyndes til at studere naturvidenskab, teknologi, ingeniørvirksomhed og matematik (STEM) og bør ansættes i kvalitetsjob inden for dette område. Digitale færdigheder og finansiel forståelse er også nødvendige for at forbedre deres muligheder for iværksætteri og lederskab. For at overvinde regionale forskelle og geografisk isolation mener EØSU også, at det er vigtigt at bruge onlinelæring og mobil læring, så folk i fjerntliggende områder i lige så høj grad får adgang til uddannelse.

1.5. For at stille unge mennesker i regionen en gunstig fremtid i udsigt er det afgørende at forbedre deres beskæftigelsesmuligheder og -vilkår og give dem midlerne til at påvirke og deltage i samfundet. EØSU mener også, at det er afgørende at forbedre kvaliteten af kvinders arbejdsvilkår, herunder ved at forebygge forskelsbehandling og chikane. Desuden er det afgørende at frigive deres potentiale for ledelse inden for politik, i erhvervslivet og i civilsamfundet.

1.6. EØSU fremhæver, at der er et presserende behov for at give kvinder og unge den samlede pakke af muligheder for iværksætteri. Dette forudsætter favorable vilkår for erhvervslivet og ordentlig adgang til finansiering sammen med adgang til elektricitet og digital infrastruktur og jord, vand og andre naturressourcer samt juridisk tilladt og beskyttet ejerskab. Der skal også sikres netværks- og samarbejdsmuligheder, herunder adgang til innovationsøkosystemer og iværksætterknudepunkter.

1.7. EØSU understreger betydningen af retsstatsprincippet og understreger, at retssikkerhed og forudsigelighed er afgørende for driften af enhver virksomhed i et hvilket som helst land. Der skal gøres en stor indsats for at fremme foranstaltninger til bekæmpelse af korruption og gennemførelse af internationale konventioner om arbejdstager- og menneskerettigheder.

1.8. Ud over nye iværksættere har etablerede mikrovirksomheder og SMV'er ([2]) også brug for et gunstigt driftsmiljø. EØSU fremhæver det faktum, at gunstige investeringsvilkår og nye handelsmuligheder, der når ud til bredere markeder spiller en central rolle med hensyn til at hjælpe disse virksomheder med at vokse og få succes i Middelhavsområdet. For at kunne drage fordel af støtteforanstaltninger skal mikrovirksomheder og SMV'er bringes ud af den »grå« uformelle sektor og registreres som en del af den formelle økonomi.

1.9. Derudover fremhæver EØSU specifikke områder med voksende iværksætterpotentiale, som bør vurderes og fremmes inden for rammerne af Middelhavspartnerskaberne. De omfatter f.eks. bæredygtigt landbrug og bæredygtig turisme, produktion af vedvarende energi, avanceret vandforvaltning og -forsyning og udvikling af den digitale økonomi samt kreative sektorer, traditionelle håndværk og liberale erhverv.

1.10. EØSU understreger betydningen af projekter, der fremmer markedsforbindelser i hele Middelhavsområdet, herunder sammenkobling af energimarkeder og -net. Gennemførelsen af alle relevante projekter, der bidrager til dette mål, bør derfor intensiveres.

2. **Anvendelsesområde og mål**

2.1. Middelhavsområdet har en af de højeste arbejdsløshedsprocenter i verden. De seneste komplekse polykriser har yderligere forværret situationen, navnlig for de mest sårbare grupper såsom unge, kvinder, migranter og personer med handicap. Formålet med denne initiativudtalelse er (med udgangspunkt i EØSU's tidligere arbejde ([3])) at kortlægge mulige metoder til at fremme jobskabelse og støtte iværksætterånden og udviklingen af mikrovirksomheder og SMV'er i denne region. Der lægges i initiativudtalelsen særlig vægt på behovet for at udnytte kvinders og unge menneskers potentiale og give dem muligheder for iværksætteri, kvalitetsjob og anstændigt arbejde.

([2]) EUT C 486 af 21.12.2022, s. 1.

([3]) EUT C, C/2025/769, 11.2.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/769/oj; EUT C, C/2023/862, 8.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/862/oj; EUT C, C/2025/1189, 21.3.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/1189/oj; EUT C, C/2024/877, 6.2.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/877/oj; EUT C 100 af 16.3.2023, s. 68, EØSU's udtalelse »En opfordring til en blå EU-pagt«; EUT C 349 af 29.9.2023, s. 18; EUT C 443 af 22.11.2022, s. 63.

2.2. Da anbefalingerne i denne udtalelse bidrager til pagten for Middelhavsområdet, forventer EØSU, at der opbygges stærkere og konkrete Middelhavspartnerskaber på en række områder af fælles interesse, som Kommissionen har peget på ([4]). Udtalelsen vedrører hovedsagelig områderne bæredygtige investeringer, økonomisk stabilitet og jobskabelse, men har også forbindelse til energi, bæredygtig ressourceforvaltning, konnektivitet, sikkerhed, migration og mobilitet. Desuden har den forbindelse til arbejdet i Middelhavsunionen, Anna Lindh-fonden (ALF) ([5]) og andre regionale organisationer, som gennemfører specifikke projekter og initiativer med fokus på virksomhedsudvikling, skabelse af beskæftigelsesmuligheder og forbedring af beskæftigelsesegnetheden for befolkningen i regionen.

3. **Generelle bemærkninger**

3.1. Modstandsdygtige og blomstrende virksomheder er afgørende for at skabe bæredygtig vækst og beskæftigelse af høj kvalitet. Selv om dette gælder for alle regioner, er fremme af iværksætteri af allerstørste betydning for regioner med lav konnektivitet, høj arbejdsløshed, lavere indkomst pr. indbygger og ringere økonomiske resultater. Iværksætteri skaber økonomisk aktivitet og trivsel for mennesker og regioner som helhed. Det er også et vigtigt middel for enkeltpersoner til både at være selvstændig erhvervsdrivende og skabe beskæftigelse for andre.

3.2. Forudsætningerne for iværksætteri er i princippet de samme alle steder. Adgang til en bred vifte af ressourcer og markeder for produkter — uanset om der er tale om varer eller tjenesteydelser — udgør det materielle grundlag for succesrige virksomheder. Derudover er der et tvingende behov for relevante kompetencer og færdigheder og for et overordnet samfundsklima, der er befordrende for erhvervslivet og iværksætteri. Desuden er kreativitet og risikovillighed væsentlige egenskaber hos iværksætterne selv. Kvaliteten af den institutionelle ramme spiller også en vigtig rolle i udviklingen af sundt og modstandsdygtigt iværksætteri ved at fremme et gunstigt driftsmiljø og fair konkurrence.

3.3. Generelt skal inklusive samfund være baseret på liberalt demokrati, retsstatsprincippet og processer for civil og social dialog i alle Middelhavslande, hvilket er til gavn for virksomheder, arbejdstagere og alle mennesker, navnlig kvinder, unge mennesker og personer med handicap. EØSU anerkender, at der stadig er udfordringer, der skal overvindes, herunder igangværende konflikter mellem stater og borgerkrige, betydelige migrationsstrømme og pres som følge af klimaændringer og derudover mangler på områder som uddannelse, arbejdsmarkedsforhold, adgang til væsentlige tjenester, finansiering og andre ressourcer samt de generelt manglende investerings- og handelsbetingelser, der er nødvendige for inklusiv og bæredygtig vækst.

3.4. Desuden står kvinder og unge, navnlig de mest sårbare af dem, såsom personer med handicap, over for større hindringer som følge af en blanding af kulturelle, økonomiske og systemiske faktorer. Deres færdigheder er fortsat underudnyttede, hvilket betyder, at disse grupper ligger inde med et meget stort potentiale til at bidrage til økonomien og samfundet.

3.5. Det faktum, at mere end 300 millioner unge i MENA-regionen vil træde ind på arbejdsmarkedet inden 2050, siger noget om den kæmpestore udfordring, der venter de unge. Det er derfor afgørende at sikre, at unge har adgang til muligheder for beskæftigelse af høj kvalitet og for at forfølge deres iværksætterambitioner, hvilket gør det muligt for dem at blive økonomisk uafhængige og sikrer deres ret til ophold, samtidig med at det bidrager til social stabilitet og bæredygtig vækst i regionen.

3.6. En udligning af den kønsbestemte forskel kan øge den økonomiske vækst i regionen i bemærkelsesværdig grad. Både Europa og MENA-regionen ligger under det globale gennemsnit på 6,2 % for kvinder, der ejer deres egen virksomhed (henholdsvis 5,3 % og 4,5 %). Samtidig er det kvinder, der etablerer en betydelig andel af nystartede virksomheder i Middelhavsområdet.

([4]) https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/strategy-documents/commission-work-programme/commission-work-programme-2025_en.

([5]) https://ufmsecretariat.org/, https://alf.website/en/; EØSU har aftalememoranda med begge organisationer.

3.7. Frigørelse af både kvinders og unges fulde potentiale på arbejdsmarkedet vil ikke kun være til gavn for den enkelte og styrke vedkommendes økonomiske deltagelse, men vil også medvirke til stærke samfundsmæssige strukturer og fremme en mere inklusiv og modstandsdygtig økonomisk vækst i hele regionen, der vil fremme skabelsen af kvalitetsjob og øge den generelle velstand.

3.8. En styrkelse af økonomien i regionen kræver også en styrkelse af handelen, navnlig i lyset af den nylige forandring af den globale handel ([6]). Fordelingen af handelsstrømme i Euro-Middelhavsregionen viser, at 90 % finder sted inden for EU, mens kun 1 % af handelsstrømmene går mellem naboerne i det sydlige Middelhavsområde. Handelsstrømmene mellem nord og syd ligger også langt under potentialet, til trods for at Middelhavsområdet i årtusinder har været et centrum for verdenshandelen. Investeringer i korridorer og forbindelsespunkter mellem Middelhavslandene er længe blevet forsømt.

3.9. Fremme af iværksætterånd og skabelse af kvalitetsjob i Middelhavsområdet (med særligt fokus på kvinders og unges behov og potentiale) giver EU mulighed for nyttige partnerskaber med sine naboer på flere områder.

3.10. Når der opbygges partnerskaber, er det nødvendigt at tage hensyn til de forskellige og særlige forhold i de enkelte lande i regionen og som følge heraf anlægge en skræddersyet tilgang, der passer til de lokale forhold og behov.

4. **Foranstaltninger, der er nødvendige for at overvinde de vigtigste udfordringer**

4.1. ***Håndtering af kulturelle opfattelser***

4.1.1. Traditionelle kønsroller og samfundsmæssige normer kan på trods af en stigende modsatrettet tendens stadig begrænse kvinders økonomiske og sociale deltagelse i mange dele af Middelhavsområdet. Kulturelle forventninger placerer ofte det primære ansvar for omsorgsopgaver og huslige pligter på kvinder, hvilket begrænser deres adgang til at udnytte deres muligheder på områder som uddannelse, karriereudvikling og opadgående social udvikling. I nogle lande kan kvinder f.eks. ikke selv drive deres egen forretning eller selv forvalte deres økonomi eller rejse med henblik på arbejde, og de kan heller ikke registrere ejendom i eget navn.

4.1.2. Desuden oplever kvinder ofte kønsskævheder, stereotyper og glaslofter i forbindelse med ansættelse, karriereudvikling og løn. Denne forskelsbehandling kan hindre deres adgang til lederstillinger og højtlønnede brancher. Frygten for chikane og forskelsbehandling på arbejdspladsen kan i nogle lande afholde kvinder fra at forfølge bestemte karrierer eller søge ind i bestemte brancher, hvilket fører til lavere erhvervsfrekvens, dårligere løn og mindre jobtilfredshed. Der skal derfor ydes aktiv støtte til interne programmer for at opnå sikre og ikkediskriminerende arbejdspladser.

4.1.3. Selv om det er vanskeligt og tidskrævende at opnå ændringer i kulturelle normer og samfundets holdninger, er det afgørende at øge bevidstheden om fordelene ved mangfoldighed og ligestilling mellem kønnene i økonomien og samfundet. Kvindelige iværksætteres synlighed og aktiv kommunikation om deres succeshistorier bør øges, både i de traditionelle medier og på digitale platforme, herunder gennem influencere på de sociale medier og ved at få mænd til at engagere sig i at fremme ligestillingen mellem kønnene i erhvervslivet.

4.1.4. Samtidig er det vigtigt at identificere kønsrelaterede strukturelle hindringer i forbindelse med uddannelse, arbejdsmarkeder, iværksætteri og beslutningstagning og finde ud af, hvordan man kan fjerne dem.

4.2. ***Mindskelse af uddannelses- og kvalifikationskløften***

4.2.1. For at overvinde hindringer i forbindelse med færdigheder og kompetencer er det vigtigt at sikre, at unge piger og kvinder har lige adgang til uddannelse og forskellige læringsmuligheder på samme måde som drenge og mænd, fra grunduddannelse til erhvervsuddannelse og videregående uddannelse. Dermed bidrager man til at give dem bedre udsigter på arbejdsmarkedet. Rollemodeller med et godt omdømme i de regionale samfund bør støttes for at styrke dette.

([6]) Efter de drastiske protektionistiske toldsatser, som USA's præsident Donald Trump bebudede den 2. april 2025.

4.2.2. I nogle regioner, navnlig i landdistrikter og underforsynede områder, kan folk have mindre adgang til uddannelse og erhvervsuddannelse af høj kvalitet, hvilket begrænser deres beskæftigelsesegnethed. Man bør fuldt ud gøre brug af digitale værktøjer og platforme for at give mennesker i fjerntliggende områder adgang til uddannelses- og interaktionsfora under behørig hensyntagen til de sprog, der tales i disse områder. Brugen af onlinelæring og mobil læring kræver solide digitale forbindelser, hvilket understreger betydningen af digital infrastruktur og elinfrastruktur i form af f.eks. økonomisk overkommelig adgang til internettet og digitalt udstyr, også for de mest sårbare grupper.

4.2.3. Der er ofte uoverensstemmelser mellem de færdigheder, der undervises i på skoler og universiteter, og de færdigheder, der er behov for på arbejdsmarkedet. Kvinder og unge kan være særligt berørt af dette misforhold på grund af færre muligheder for at deltage i kvalifikationsfremmende programmer, praktikophold og lærlingeuddannelser. Der er derfor behov for flere investeringer i unges mobilitet og udvekslingsprogrammer for studerende for at forbedre de unges personlige udvikling og faglige kompetencer og færdigheder. Et effektivt samarbejde mellem universiteter med den bredest mulige deltagelse af Euromed-partnerlandene, der er udformet i stil med Erasmus-programmet, kan forbedre mulighederne for ikke blot uddannelse, men også iværksætterpartnerskaber, samtidig med at hjerneflugt forebygges.

4.2.4. Unge kvinder er stærkt underrepræsenterede i STEM-job, som er afgørende for fremtidens arbejdsmarkeder. Dette begrænser deres adgang til højvækst- og højindkomstmuligheder. Det er derfor vigtigt at tilskynde unge piger og kvinder til at studere STEM-fag og få kendskab til kunstig intelligens og andre avancerede digitale teknologier og værktøjer. Desuden er udvikling af stærke finansielle og økonomiske færdigheder med til at give dem bedre muligheder for iværksætteri og ledende stillinger. En kombination af videnskab og kunst kan bidrage yderligere til kreativitet og innovation og dermed fremme iværksætteri blandt både kvinder og mænd.

4.2.5. Der skal lægges særlig vægt på at tilvejebringe den viden og de færdigheder, der kræves i forbindelse med den digitale og den grønne omstilling, lige fra grundlæggende færdigheder, der er nødvendige i dagligdagen, til kompetencer på højere niveau og ekspertise på højt plan. I den forbindelse skal det anerkendes, at unge ikke kun er mål for uddannelse, men også har meget at byde på med hensyn til digitale færdigheder og miljørelateret praksis.

4.2.6. Unge kan blive et af de mest værdifulde aktiver i MENA-landene, forudsat at de får mulighed for at tage en uddannelse og udvikle færdigheder. De unge bør udstyres med generelle færdigheder inden for medborgerskab og samfundskundskab, så de kan påvirke og deltage i samfundet på forskellige måder, bl.a. med civilsamfundsorganisationer, i sociale partnerskaber, med interesseorganisationer, i støttestrukturer osv. Dette er også nødvendigt med henblik på at være forberedt på fremtiden, da de unge er fremtidens ledere og skal være en aktiv del af politik- og beslutningsprocessen.

4.2.7. Derudover bør de udstyres med iværksætterfærdigheder og ledelsesevner, i betragtning af at disse færdigheder ikke kun er nyttige for iværksættere, men også i dagligdagen. Rollemodeller er særligt vigtige for unge, og de skal inddrages i uddannelsesaktiviteter. Civilsamfundsorganisationer spiller en afgørende rolle i ikkeformel uddannelse, idet de bidrager til at lukke hullerne i de traditionelle læringssystemer og giver mulighed for tilgængelige, inklusive og lokalsamfundsdrevne uddannelsesmuligheder.

4.3. ***Forbedring af forholdene på arbejdsmarkedet***

4.3.1. Middelhavsregionen har oplevet uforholdsmæssigt høj arbejdsløshed, især blandt kvinder og unge mennesker. Dette skyldes økonomiske udfordringer, demografisk pres, langsom økonomisk vækst og undertiden et misforhold mellem de jobsøgendes kvalifikationer og arbejdsmarkedets behov. Den høje andel af sort arbejde svækker igen arbejdsvilkårene og den sociale beskyttelse. Især unge er mere tilbøjelige til at blive ansat i midlertidige eller uformelle job, der tilbyder lav løn, begrænsede goder og ringe jobsikkerhed.

4.3.2. De unge nærer forventninger om anstændige levevilkår og en positiv fremtid med hensyn til beskæftigelsesmuligheder og kan til gengæld bidrage til en positiv udvikling og øget modstandsdygtighed i deres lokalsamfund og regioner. De er ofte drivkræfter for forandring og for økonomiske, sociale og miljømæssige fremskridt. Desuden er de i stand til og villige til at foreslå innovative løsninger og netværke på tværs af grænserne. Det er derfor afgørende, at der gøres en stor indsats for at give dem meningsfulde arbejdsmuligheder og gode og respektfulde arbejdsvilkår, der tilskynder dem til at blive.

4.3.3. De økonomiske muligheder er særligt begrænsede i landdistrikter, hvor der er mangel på formelle kvalitetsjob, og hvor størstedelen af beskæftigelsen er centreret omkring landbrug eller mindre virksomheder. Selv pålidelige befolkningsdata kan være begrænsede i nogle områder. I regioner, hvor den offentlige sundhedsinfrastruktur er utilstrækkelig, kan begrænset adgang til sundhedspleje desuden påvirke folks evne til at arbejde og gå ud over den samlede produktivitet med en større indvirkning på kvinder, unge og personer med handicap.

4.3.4. Kvinder kan også være mere udsatte over for usikre arbejdsvilkår, navnlig i visse industrier. Bekymringer om personlig sikkerhed og sundhed kan afholde kvinder fra blive del af eller forblive i arbejdsstyrken. Det er derfor afgørende at fremme anstændigt arbejde og indføre interne programmer for at skabe arbejdsvilkår af høj kvalitet for kvinder, herunder forebyggelse af forskelsbehandling, chikane og mishandling af enhver art og ved effektivt at håndhæve internationale menneskerettighedskonventioner.

4.3.5. I det store og hele er der en betydelig underrepræsentation af kvinder, personer med handicap og unge i ledende stillinger, og der hvor beslutningerne træffes. Dette kan være medvirkende til politikker og praksis, der fastholder den onde cirkel med skævheder og underrepræsentation. Det er derfor afgørende at udfolde forskellige menneskers potentiale ved at gøre det lettere for dem at påtage sig ledende stillinger inden for politik, erhvervsliv og den tredje sektor og dermed også skabe rollemodeller og opmuntre dem til at deltage aktivt i oplysningsprogrammerne.

4.3.6. Der bør lægges særlig vægt på at støtte balancen mellem arbejdsliv og privatliv for kvinder ved f.eks. at sikre adgang til økonomisk overkommelig børnepasning og ældrepleje, da kvinder ofte har en tendens til at påtage sig disse opgaver udover opgaverne i husholdningen, hvilket kan begrænse deres arbejdsmuligheder og karriereudvikling.

4.4. *Fjernelse af hindringer for iværksætteri og fremme af virksomheders vækst*

4.4.1. Problemer med iværksætteri skyldes forskellige former for hindringer, herunder hindringer for adgang til finansiering og mangel på støttestrukturer. En svag håndhævelse af retsstatsprincippet skaber også problemer, da retssikkerhed i driftsmiljøet er afgørende for driften af virksomheder. Korruption fordrejer konkurrencen og hæmmer samhandelen. Desuden er der lovgivningsmæssige og bureaukratiske hindringer, da det er en udfordring at navigere i erhvervslovgivningen, navnlig for dem, der er nye iværksættere, eller som støder på sprogbarrierer. For at fremme et gunstigt erhvervsklima bør de lovgivningsmæssige rammer, der er rettet mod iværksættere, forenkles og om nødvendigt ledsages af klare gennemførelsesretningslinjer, der sikrer, at der ikke gives køb på sociale og miljømæssige standarder.

4.4.2. Kvinder og unge iværksættere har særlig vanskeligt ved at få adgang til finansiering og finansielle ressourcer, som er en afgørende forudsætning for at etablere og drive en virksomhed. Finansielle institutioner kan haveforudindtagede opfattelser eller fordomme, der gør dem tilbageholdende med at yde lån til kvinder eller yngre virksomhedsejere, der opfattes som »højrisikokunder« eller »uegnede« kunder. Der kan også være aldersrelaterede begrænsninger for ældre kvinder. Nogle kvindelige business angels har været aktive i landbrugssektoren og har dermed støttet kvindelige nystartede virksomheder.

4.4.3. Adgang til elektricitet og digital infrastruktur samt til jord, vand og andre naturressourcer er også en nødvendighed, men er måske ikke altid til rådighed eller økonomisk overkommelig. Manglende ejendomsret til jord og knaphed på rent vand er alvorlige hindringer, der forhindrer kvinder i at deltage i landbrugsaktiviteter. Juridisk tilladt og beskyttet ejerskab er en overordnet forudsætning for iværksætteri.

4.4.4. Der er også behov for mentorordninger, netværksmuligheder og uddannelsesprogrammer, der specifikt er udformet til unge iværksættere, kvindelige iværksættere i alle aldre og iværksættere med handicap. Erhvervsorganisationer for kvinder spiller en afgørende rolle med hensyn til at hjælpe og fremme kvindelige iværksættere i alle Middelhavslande ([7]). Der findes også sammenslutninger af unge iværksættere i flere lande.

4.4.5. Der er et klart behov for at styrke og støtte netværkssamarbejde i forskellige sektorer og på alle niveauer, fra lokalt til internationalt, med særlig vægt på regionale netværk. Ud over det generelle netværkssamarbejde, herunder deltagelse i konferencer og erhvervsarrangementer, har kvinder og unge iværksættere brug for muligheder for konkret samarbejde med andre iværksættere og virksomheder. Netop fordi omfattende interaktion og samarbejde er nødvendig for innovation og virksomhedsudvikling, er det vigtigt at stille makerspaces til rådighed og fremme inklusiv adgang til iværksætterknudepunkter og innovations- og erhvervsøkosystemer.

([7]) www.afaemme.org.

4.4.6. Socialøkonomisk iværksætteri er en måde, hvorpå unge kan engagere sig i den økonomiske og samfundsmæssige udvikling på lokalt plan, herunder i landdistrikterne. Støtte til bottom-up-initiativer såsom energifællesskaber er afgørende og er særlig relevant for at fremme sociale og miljømæssige mål. Det kan også give unge viden og færdigheder, der kan være nyttige i mange andre sammenhænge.

4.4.7. Ud over nye iværksættere har etablerede virksomheder også brug for gunstige betingelser. Mange mikrovirksomheder og SMV'er bestræber sig på at forbedre deres resultater ved at udvikle og udvide deres aktiviteter. For at det kan lade sig gøre, har de brug for støtte til at opbygge kapacitet i den digitale økonomi, som er en integreret del af alle virksomheder i dag. Gunstige investeringsvilkår og nye handelsmuligheder for at nå ud til bredere markeder, herunder ved at fremme forbindelser mellem nord og syd, spiller også en central rolle. Partnerskabsprojekter som EBSOMED og projekter under Global Gateway er vigtige instrumenter til at hjælpe disse virksomheder med at klare sig i Euromedregionen ([8]).

5. **Særlige områder for iværksætteri og partnerskaber**

5.1. Den grønne omstilling kan give en lang række muligheder for iværksætteri og skabelse af kvalitetsjob i Middelhavsområdet, som kan føre til produkter og tjenesteydelser, der også er bestemt til brug i EU. Disse muligheder omfatter f.eks. produktion af vedvarende energi. Produktion af solenergi eller brint ledsaget af energinet til transport af disse energiformer er områder, hvor fælles projekter kan medføre betragtelige fordele på længere sigt for hele regionen.

5.2. Desuden giver blåt diplomati, bæredygtig vandforvaltning og udvikling af vandforsyning og -infrastruktur, herunder afsaltning af vand, store samarbejdsmuligheder i hele Middelhavsområdet.

5.3. Bæredygtighedsaspekter kan også åbne op for nye perspektiver for iværksætteri i traditionelle sektorer såsom landbrug og turisme med hensyn til rejser, indkvartering og mad. Der kan også opstå ny efterspørgsel efter produktion og udbud af håndværk og traditionelle produkter.

5.4. Den digitale omstilling åbner op for forskellige muligheder for iværksætteri, navnlig for nystartede teknologivirksomheder. Alle virksomheder skal indføre digitale teknologier i deres aktiviteter. Den hurtige udvikling inden for kunstig intelligens er forbundet med gennemgribende ændringer for mange sektorer, hvilket kræver, at alle organisationer er hurtige til at udnytte disse muligheder, samtidig med at de håndterer de udfordringer, de medfører. For at fremme iværksættersamarbejde i den digitale økonomi er det nødvendigt at styrke robuste digitale forbindelser, skabe adgang til virksomhedsknudepunkter og fremme en gnidningsløs mobilitet for mennesker i hele regionen.

5.5. Kreative sektorer såsom musik-, film- og designindustrien er endnu et eksempel på en branche, der spiller en central rolle med hensyn til at fremme iværksætteri og beskæftigelsesmuligheder for unge og kvinder i Middelhavsområdet. Desuden spiller de kreative sektorer en vigtig rolle som drivkraft for tværkulturel forståelse og innovation.

Der bør også fokuseres på liberale erhverv, der spænder fra medicinske til juridiske, sociale, finansielle og ingeniørmæssige erhverv. De har stor betydning for folks livskvalitet og følelse af sikkerhed og spiller dermed en central rolle i udviklingen af et samfund. De kan give meningsfulde perspektiver for unges arbejde og liv og en god balance mellem arbejdsliv og privatliv for kvinder.

Bruxelles, den 18. september 2025.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

([8]) https://www.ebsomed.eu/.